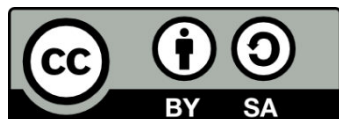

Αγιολογία - Εορτολογία

Ενότητα 5: Ιστορική επισκόπηση της αγιολογικής γραμματείας: Β΄
(8^{ος}-15^{ος} αιώνας)

Συμεών Πασχαλίδης
Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ιστορική επισκόπηση της αγιολογικής γραμματείας: Β΄ (8^{ος}-15^{ος} αιώνας)

Αγιολογία της Εικονομαχίας [1]

- ◆ Η αφετηρία της πιο παραγωγικής περιόδου της βυζαντινής Αγιολογίας.
- ◆ Ιωάννης Δαμασκηνός (675-749):
 - ✦ Συγγραφέας αρκετών αγιολογικών κειμένων, κυρίως Εγκωμίων σε Αγίους.
 - ✦ Του αποδίδεται η Διήγηση περί των αγίων Βαρλαάμ και Ιωάσαφ.
- ◆ Θεόδωρος Στουδίτης (8/9^{ος} αι.):
 - ✦ Συντάκτης Εγκωμίων που απετέλεσαν την πρώτη Πανηγυρική Συλλογή (*Πανηγυρικόν*). Αγιολογικό ενδιαφέρον και σε *Κατηχήσεις* και *Επιστολές* του.

Αγιολογία της Εικονομαχίας [2]

- ◆ Διεύρυνση του φαινομένου των αγιολογικών μεταφράσεων (γλωσσική επεξεργασία - θεολογική κάθαρση των προγενέστερων αγιολογικών κειμένων).
- ◆ Ιγνάτιος Διάκονος (9ος αι.):
 - ✦ Συγγραφέας σημαντικών αγιολογικών κειμένων, όπως οι Βίοι του πατριάρχη Ταρασίου και του οσίου Γρηγορίου του Δεκαπόλιτη.
- ◆ Πατριάρχης Μεθόδιος Α΄ Ομολογητής (9ος αι.):
 - ✦ Συντάκτης εκτενούς Συλλογής, πού χαρακτηρίζεται από τον ίδιο ως *Πανηγυρικομαρτυρολόγιον*.
 - Συμπεριλάμβανε και κείμενα για αγίους της Δύσης, επειδή είχε συγκροτηθεί κατά την παραμονή του στη Ρώμη.

Αγιολογία της μεταεικονομαχικής περιόδου

- ◆ Συγγραφή Βίων Αγίων της Εικονομαχίας και της μεταεικονομαχικής περιόδου.
- ◆ Συγκρότηση Ομιλητικών και Πανηγυρικών Συλλογών (Μ. Φώτιος, Λέων ΣΤ΄ Σοφός).
- ◆ Αυτοκράτορας Λέων ΣΤ ο Σοφός:
 - ✧ Συντάκτης της μεγαλύτερης πανηγυρικής συλλογής (42 ομιλίες)
- ◆ Νικήτας Δαβίδ Παφλαγών:
 - ✧ Ο σημαντικότερος συγγραφέας αγιολογικών κειμένων της προμεταφραστικής περιόδου.
 - Συντάκτης (;) του Πανηγυρικού των Αγίων Αποστόλων.
 - Συγγραφέας (;) του Βίου του πατριάρχη Ιγνατίου.

Συλλογές και Μεταφράσεις [1]

◆ Συναξάριο Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως:

- ✧ Η σημαντικότερη συναξαριακή συλλογή της βυζαντινής περιόδου – προϊόν του Βυζαντινού Εγκυκλοπαιδισμού.
- ✧ Έκδ. Η. Delehayе, *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*.
- ✧ Συναξαριακά υπομνήματα ή απλές αναγραφές της μνήμης Αγίων όλων των βυζαντινών επαρχιών.
- ✧ Παραδίδεται σε διάφορες «οικογένειες χφφ».
- ✧ Σχετίζεται άμεσα με το «Τυπικόν της Μ. Εκκλησίας».

Συλλογές και Μεταφράσεις [2]

◆ Συμεών Μεταφραστής (10^{ος} αί.):

- ✧ Η κυρίαρχη μορφή στο χώρο της βυζαντινής Αγιολογίας. Προβλήματα ως προς τη χρονολόγηση του βίου του.
- ✧ διαπρεπής λόγιος και αξιωματούχος της βυζαντινής αυλής (πηγή το σχετικό Εγκώμιο του Μιχαήλ Ψελλού τον 11^ο αι.).
- ✧ Το Μηνολόγιό του αποτελείται από 10 βιβλία (148 κείμενα).
- ✧ Πιό αναλυτικός στους 4 χειμερινούς μήνες (122 κείμενα).
- ✧ Συνδυάζει τη μηνολογική συλλεκτική τάση του 9^{ου} και 10^{ου} αι. με τη «μετάφραση» των αγιολογικών κειμένων.

Συλλογές και Μεταφράσεις [3]

- ❖ Ατελής μορφή. «Δημοσίευση» του Μεταφραστικού Μηνολογίου από τον 11^ο αιώνα (μετά το τέλος της βασιλείας του Βασιλείου Β΄). Λειτουργική παρουσία του στα κείμενα της Μονής Ευεργέτιδος.
- ❖ Εκδεδομένα περί τα 40 κείμενα. Πολλά ανέκδοτα ακόμη.
- ❖ Παραδίδεται εν όλω ή εν μέρει σε περίπου 700 χφφ.
- ❖ Συγγραφέας και άλλων κειμένων (υμνογραφικών, Λόγων, ευχών κ.ά.) .

Περίοδος ύφεσης της Αγιολογίας (11^{ος}-12^{ος} αι.) [1]

- ◆ Αποκρυστάλλωση των μεγάλων αγιολογικών συλλογών
- ◆ Τα αυτοκρατορικά Μηνολόγια του 11^{ου} αι.:
 - ✧ Μηνολόγιο Βασιλείου Β΄ (Vaticanus gr. 1613).
 - ✧ Αυτοκρατορικά Μηνολόγια Α΄ και Β΄.
 - ✧ Έμμετρες Συναξαριακές συλλογές (Χριστοφόρου Μυτιληναίου, Θεοδώρου Προδρόμου κ.ά.):
 - Σε αρχαϊκά ή υμνογραφικά μέτρα.

Περίοδος ύφεσης της Αγιολογίας (11^{ος}-12^{ος} αι.) [2]

◆ «Αντιπαράθεση» παλαιών & νέων Αγίων.

✧ Συγγραφή σημαντικών Βίων νέων Αγίων:

- Βίος αγίας Ειρήνης Χρυσοβαλάντου.
- Βίος οσίου Αθανασίου Αθωνίτη.
- Βίος αγίου Συμεών Νέου Θεολόγου.
- Βίος οσίου Λαζάρου Γαλησιώτη.
- Βίος οσίου Νίκωνος «Μετανοείτε».
- Βίος οσίου Χριστοδούλου, κτίτορος Μονής Πάτμου.
- Βίος οσίου Κυρίλλου Φιλεώτη.
- Δύο Βίοι οσίου Μελετίου του νέου.
- Βίος αγίου Λεοντίου πατριάρχη Ιεροσολύμων.

Περίοδος ύφεσης της Αγιολογίας (11^{ος}-12^{ος} αι.) [3]

- ◆ Εμφάνιση σημαντικών συγγραφέων αγιολογικών κειμένων:
 - ✧ Ιωάννης Μαυρόπους, μητρ. Ευχαΐτων:
 - Καθιέρωση εορτής Τριών Ιεραρχών.
 - «διπλασιασμός» αγίων Θεοδώρων.
 - ✧ Μιχαήλ Ψελλός, ο σημαντικότερος λόγιος του 11^{ου} αι.:
 - Εγκώμιο Συμεών Μεταφραστή.
 - Βίος οσίου Αυξεντίου «τοῦ ἐν τῷ Βουνῶ».
 - ✧ Θεοφύλακτος Αχρίδος:
 - Βίος Κλήμεντος Αχρίδος.
 - Εγκώμιο 15 Μαρτύρων Τιβεριουπόλεως.

Η Αγιολογία της παλαιολόγειας περιόδου (13^{ος}-15^{ος} αι.)

◆ Η Αναγέννηση της βυζαντινής Αγιολογίας:

✧ Εστιάζεται στην Κωνσταντινούπολη και υπηρετείται από λόγιους αξιωματούχους του βυζαντινού κράτους:

- Κωνσταντίνος Ακροπολίτης: ο νέος «μεταφραστής»:
 - ✓ Ο σημαντικότερος αγιολόγος του 13^{ου} αιώνα.
 - ✓ Συγγραφέας δεκάδων Εγκωμίων και Λόγων (πληροφορίες για τη συγγραφή του στις επιστολές του).
- Θεόδωρος Μετοχίτης:
 - ✓ Συντάκτης Εγκωμίων σε παλαιούς αγίους και δύο νεομαρτυρολογικών κειμένων (νεομ. Μιχαήλ και Ιωάννης ο νέος).

Η Αγιολογία στην υπηρεσία των θεολογικών αντιπαραθέσεων του 14^{ου} αιώνα [1]

- ◆ Αντιπαράθεση ησυχαστών-αντιησυχαστών:
- ✧ Η αγιολογία υπηρετεί κατεξοχήν τήν ησυχαστική θεολογική παράδοση:
 - Άγιος Γρηγόριος Παλαμάς: ο «πατέρας» του Ησυχασμού:
 - ✓ Συγγραφέας αρκετών ομιλιών με αγιολογικό περιεχόμενο (παραδίδονται στο Ομιλιάριό του).
 - ✓ Συγγραφέας ενός Λόγου στον όσιο Πέτρο τον Αθωνίτη.
 - Νικηφόρος Γρηγοράς: ο κυριότερος εκπρόσωπος των αντιησυχαστών:
 - ✓ Συντάκτης ορισμένων σημαντικών αγιολογικών κειμένων (Βίων συγχρόνων του αγίων ή αγίων της μεσοβυζαντινής περιόδου).

Η Αγιολογία στην υπηρεσία των θεολογικών αντιπαραθέσεων του 14^{ου} αιώνα [2]

◆ Πατριάρχης Φιλόθεος Κόκκινος:

- ✧ ο σημαντικότερος συγγραφέας «ησυχαστικών» αγιολογικών κειμένων:
 - Βίος οσίου Γρηγορίου Σιναΐτη.
 - Βίος οσίου Θεοδοσίου Τυρνοβίτη.

- ✧ Συγγραφέας των εκτενέστερων Βίων της βυζαντινής εποχής:
 - Βίος αγίου Γρηγορίου Παλαμά.
 - Βίος Ισιδώρου Βουχειρά, πατρ. Κων/πόλεως.
 - Βίος οσίου Γερμανού Μαρούλη.
 - Βίος οσίου Σάββα του νέου.

Η Αγιολογία στην υπηρεσία των θεολογικών αντιπαραθέσεων του 14^{ου} αιώνα [3]

- ◆ Πατριάρχης Κάλλιστος Α: βιογράφος σημαντικών ησυχαστικών μορφών.
- ◆ Νικόλαος Καβάσιλας: Εγκωμιαστής αγίων της Θεσσαλονίκης (αγ. Δημητρίου & αγ. Θεοδώρας).

Περιφερειακοί και ελάσσονες αγιολόγοι της παλαιολόγειας περιόδου [1]

◆ Ιωσήφ Καλόθετος:

✧ Συγγραφέας δύο Βίων:

- Βίος Γρηγορίου Νικομηδείας.
- Βίος πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Αθανασίου Α΄.

◆ Θεόκτιστος Στουδίτης:

✧ Συγγραφέας αγιολογικών κειμένων για τον Αθανάσιο Α΄ πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως.

Περιφερειακοί και ελάσσονες αγιολόγοι της παλαιολόγειας περιόδου [2]

◆ Αντώνιος Λαρίσης:

- ✧ Βιογράφος και εγκωμιαστής τοπικών αγίων της μητρ. Λαρίσης:
 - Λόγος στον άγιο Αχίλλειο Λαρίσης.
 - Λόγος στον άγιο Κυπριανό Λαρίσης.
 - Λόγος στον άγιο Οικουμένιο Τρίκκης.

◆ Μακάριος Μακρής:

- ✧ Συγγραφέας Βίων και εγκωμίων παλαιών και νέων αγίων.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Συμεών Πασχαλίδης. «Αγιολογία - Εορτολογία. Ιστορική επισκόπηση της αγιολογικής γραμματείας: Β΄ (8^{ος}-15^{ος} αιώνας). Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS362/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

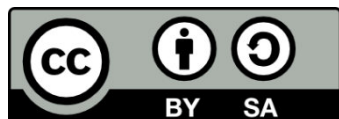
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Δημοσθένης Κακλαμάνος.
Θεσσαλονίκη, 21.6.2015.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

